

СТУДЕНТСЬКА ОБРЯДОВІСТЬ : КОМПАРАТИВНИЙ АСПЕКТ

Стаття присвячена висвітленню проблеми вивчення студентського фольклору, питанню формування поведінкових стереотипів студентів та з'ясуванню спільних та відмінних рис студентських обрядів на прикладі вищих навчальних закладів м. Києва.

Ключові слова : *студентський фольклор, поведінкові стереотипи, фольклор курсантів, субкультура, ритуали, прикмети, обряди.*

У фольклористиці існує ряд досліджень студентського фольклору, зокрема цим питанням займались Й. Дзендзелівський, Т. Іванова, Р. Ковалюк, М. Красіков, І. Райкова, К. Шумов та ін. Проте попри наявні дослідження, питання студентського фольклору наразі є недостатньо висвітленим, адже не було проведено ґрунтовного вивчення студентських обрядів на сучасному етапі побутування, не було вивчено параметри його функціонування в середовищах різних вищих навчальних закладах світу і України. Дослідження студентського фольклору різних спеціальностей в контексті традицій сучасних субкультур, «перехідних обрядів» міської культури, міфології міського простору є надзвичайно актуальним, адже субкультура студентів належить до традиційних утворень, що формувалися і продовжують розвиватися у тісному зв'язку з етнокультурою, вносячи в неї свої елементи. Вивчення студентських обрядів в різних ВНЗ України дозволяє простежити динаміку розвитку цього відносно нового пласту в українському фольклорі.

Такі особливості студентської групи, як вікова однорідність (різниця у віці звичайно не більше 5 років), зумовлює вікову подібність інтересів, цілей, психологічних особливостей, сприяє згуртованості студентської групи. Студентські групи функціонують на основі самоврядування через систему формальних і неформальних лідерів. Однією з характерних рис студентської групи є професійна спрямованість. Студентська група формується на основі добровільного, як правило, свідомого вибору студентами спеціальності. Вона складається з представників усіх верств суспільства, осіб різного соціального і культурного середовища, з різним життєвим досвідом, різного віку, родинного

стану. Як зазначає Н. Лисюк, окрім історичних факторів формування студентської субкультури, вагомими для неї є такі чинники: 1) статевікові (переважання в певному ВНЗ осіб тої чи іншої статі та наявність різниці у віці, іноді достатньо відчутної навіть серед одногрупників); 2) соціальні (належність до різних соціальних верств, груп, субкультур, що обумовлює взаємопроникнення традицій); 3) професійні (спеціалізація ВНЗ передбачає формування стереотипних уявлень про обраний фах) [2, с. 307].

Варто відзначити, що в формуванні поведінкових стереотипів і стереотипних уявлень студентів або про студентів велику роль грає опора на глибокі вторинні традиції, адже основні теми в творчості студентів майже не змінюються протягом століть. В основі її – конфлікти між студентами та викладачами, студентами та батьками, студентами різних навчальних закладів і т. д. Для студентства всіх часів характерним є заперечення законів, протестні настрої, прославляння вільних звичаїв, політичний та релігійний нігілізм [3, с. 34]. Тут проявляється юнацький максималізм, притаманний студентам в силу вікових особливостей. Саме на ґрунті цих особливостей формуються поведінкові стереотипи, а як наслідок – тематичні групи студентського фольклору.

Нами було проведено дослідження фольклору студентів із трьох ВНЗ м. Києва, а саме Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Військового інституту комунікацій та інформатизації імені Героїв Крут та Національного педагогічного університету імені Михайла Драгоманова. Було з'ясовано, що на сучасному етапі побутування серед студентів-філологів та студентів із педагогічного ВНЗ найбільш поширені передекзаменаційні обряди, ритуали, прикмети (за М. Красіковим студентські ритуали умовно можна поділити на ритуали посвячення, передекзаменаційні, перехідні, любовні [1]), тоді як у курсантів цей пласт майже відсутній, проте надзвичайно насичені обрядами та звичаями такі свята як «екватор», «100 днів до наказу» та випускний. Це зумовлено тим, що фольклор субкультур студентів різних інститутів твориться на основі поведінкових стереотипів, які, в свою

чергу, формуються внаслідок інституційних норм, що склалися в сфері функціонування цих субкультур.

Шляхом аналізу обрядової символіки та атрибутики було відзначено, що багато ритуалів у курсантів проводиться з грішми: підкидання, віддячування, своєрідна пожертва. Тобто, в їхній ритуалістиці переважають жертвні елементи, а також ініціальні обряди (перехід через лінію – межу двох світів, символічне народження через простираadlo, звичай приїжджати в новому, нікому невідомому до цього авто та ін.). Велика кількість символів, глибока міфологічна закоріненість, а також більша збереженість та важливість курсантських ритуальних моментів та обрядів є наслідком того, що курсантське середовище через постійне компактне проживання разом є більше закритою спільнотою на кшталт традиційних спільнот. У студентів Інституту філології символів спостерігається значно менше, можна таким назвати заліковку як засіб зловити перепустку в новий етап, своєрідний медіатор, непостійними символами також стають предмети, якими користуються студенти в побуті (наприклад, ручка, якийсь щасливий одяг або оберіг). Так само як і в курсантів, велике значення при «переходах» має ритуальна (не)чистота (прикмети, що не можна перед іспитами мити волосся або голитися, щоб не вигнати удачу), проте можна говорити про запозичення цих уявлень курсантами від студентів порівняно нещодавно, всього близько 15 років, що свідчить про недостатню вкоріненість цієї традиції, а загалом – про рухливість всієї системи ритуалів та обрядів, звичаїв та традицій курсантів. Наявність серед сесійних прикмет у студентів-філологів загальнопоширених поза студентською субкультурою прикмет говорить про безпосередній вплив міської культури та досить мало розвинений пласт суто студентських прикмет у студентів Інституту філології.

Характер новацій в обрядовому фольклорі студентів досліджуваних інститутів пов'язаний із такими категоріями, що виникли на межі останніх століть, як "рухливість", мобільність населення, розвиток та вплив масової популярної культури. Досліджені обряди, ритуали, звичаї є, на наш погляд, блискучим прикладом того, що в умовах сучасної цивілізації фольклор як явище культури продовжує існувати і розвиватися, причому динамічні процеси

однаково активно протікають і в сфері творення нових обрядів, і в області міфологічної свідомості. Очевидним є також процес фольклорних взаємовпливів світової та української етнокультури зі студентською субкультурою, унаслідок чого студентська субкультура все-таки зберігає українську ідентичність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Красіков М. "Шара, приди! Шара, приди! Шара, приди!" (Об одном современном студенческом ритуале) / М. Красіков // Народна культура українців : життєвий цикл людини / М. Красіков. – Київ: Дуліби, 2010. – (Молодь. Молодість. Молодіжна субкультура; 2). – С. 389–431.

1. Лисюк Н. Система постфольклорних жанрів / Наталія Лисюк // Постфольклор в Україні / Наталія Лисюк. – Київ, 2012. – (Агентство "Україна"). – С. 272–308.
2. Мадлевская, Е. Л. Халява у каждого одна на всю жизнь / Е. Л. Мадлевская // Живая старина. – 1998. – № 2. – С. 33–35.

24.04.2018

Голубиевская Д. О., магистрант,

Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко г. Киев

СТУДЕНЧЕСКАЯ ОБРЯДНОСТЬ : КОМПАРАТИВНЫЙ АСПЕКТ

Статья посвящена освещению проблемы изучения студенческого фольклора, вопросу формирования поведенческих стереотипов студентов и выяснению общих и отличительных черт студенческих обрядов на примере высших учебных заведений в г. Киев.

Ключевые слова: *студенческий фольклор, поведенческие стереотипы, фольклор курсантов, субкультура, ритуалы, приметы, обряды.*

Holubiiavska D.O., master student,

Institute of Philology of Taras Shevchenko National University of Kyiv

STUDENT RITUALISM: COMPARATIVE ASPECT

The article is devoted to highlighting the problem of studying student folklore, the issue of formation of behavioral stereotypes of students and clarifying the general

and distinctive features of student rites on the example of higher educational institutions in Kiev.

Key words: *student folklore, behavioral stereotypes, cadets' folklore, subculture, rituals, omens, rites.*